

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИМ НАРОДОМ ПОВНОВАЖЕНЬ ВЛАСНИКА

Стригунов О. М.

аспірант

*Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Мамутова Національної академії наук України»*

м. Київ, Україна

Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності [1, ст. ст. 13, 14, 41, 142]. Аналогічні Конституційним положення закріплені у Господарському кодексі України та є Конституційними основами правового господарського порядку [3, ст. 5, 148].

До змісту права власності входять належні Власникові права володіння, користування та розпорядження своїм майном. Суб'єктами права власності є Український народ та інші учасники цивільних відносин, визначені статтею 2 ЦК України, а саме фізичні особи та юридичні особи. Учасниками цивільних відносин є: держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. Усі суб'єкти права власності є рівними перед законом. Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд та має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. Усім власникам забезпечуються рівні умови здійснення своїх прав [2, ст. ст. 317-320].

Тобто Український народ, наряду з державою Україна, територіальними громадами та іншими суб'єктами є окремим самостійним суб'єктом права власності та учасником відповідних відносин. Його відокремлено від фізичних осіб та юридичних осіб, у тому числі й територіальних громад.

Не можна не погодитись з думкою Харченка В.Б., що на відміну від права володіння, як змісту відносин власності Українського народу, щодо права користування та розпорядження його майном належного правового механізму їх реалізації немає. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності Українського народу відповідно до закону, поряд з цим від імені Українського народу

права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Такий механізм здійснення права власності фактично ототожнює реалізацію права користування та розпорядження об'єктами права власності Українського народу з об'єктами, щодо яких здійснюються повноваження органами державної влади та органами місцевого самоврядування і які їм належать на праві державної або комунальної власності. Референдум як спосіб волевиявлення народу міг би вирішити проблему здійснення народом прав власності. Згідно повідомлення Інформаційного управління Апарату Верховної Ради України [7] про те, що 26 січня 2021 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про народовладдя через всеукраїнський референдум», з'ясував, що ним визначено основні принципи проведення всеукраїнського референдуму. Так, за цим Законом, предметом всеукраїнського референдуму можуть бути питання загальнодержавного значення. Харченко В.Б. стверджує, що питання визначення порядку користування і розпорядження об'єктами права власності Українського народу має загальнодержавне значення, повинно та має вирішуватися шляхом проведення всеукраїнського референдуму. Водночас цей Закон ані не був підписаний Президентом України ані повернутий ним до Верховної Ради України для повторного розгляду, що унеможливорює врегулювання змісту відносин права власності Українського народу шляхом проведення всеукраїнського референдуму [4, ст. 91-92].

Перчеклій І. також вважає, що безпосередня реалізація Українським народом своїх правомочностей власника можлива через Всеукраїнський референдум як провідну форму прямої демократії. Вченим запропоновано провідні форми реалізації права власності Українського народу на природні ресурси – безпосередня, опосередкована та похідна. Безпосередня форма – вчинення як самостійних дій власника, пов'язаних з реалізацією ним правомочностей володіння, користування і розпорядження природними ресурсами. Опосередкована форма – вчинення органами державної влади та місцевого самоврядування дій, спрямованих на забезпечення реалізації правомочностей Українського народу щодо володіння, користування і розпорядження природними ресурсами. Похідна форма – набуття суб'єктивного права власності фізичними та юридичними особами на ті чи інші природні об'єкти (земельні, лісові ділянки та ін.) в межах та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [8, с. 120-121].

Наведене вище є лише поверховими частинами існуючих проблем реалізації Українським народом повноважень власника, вирішення яких може тривати невизначений час.

З огляду на викладене стурбованість викликає недоступність реалізації народом такого повноваження власника, як отримання доходу від власності, особливо якщо розглядати Український народ як сукупність усіх громадян держави, кожен з яких має право на частку такого доходу.

Візьмемо приклад надр, які належать усьому народові України. Спеціально створений центральний орган виконавчої влади – Державна служба геології та надр України реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, видає, зупиняє та анулює в установленому порядку спеціальні дозволи на їх використання та ін. Рентна плата за користування надрами стягується органами державної податкової служби України, після надходить до бюджетів за місцезнаходженням об'єкту (ділянку надр) або за місцем обліку платника рентної плати [5, ст. 252].

Надалі суми рентної плати, отримавши статус бюджетних коштів, витрачаються згідно затверджених планів [6, ст. 1, 2]. Але ж бюджетні видатки та витрати охоплюють лише частину українських громадян (соціально незахищені верстви населення, пенсіонери, працівники бюджетних установ, організацій та ін.), а не усіх без винятку громадян як складову частину Українського народу. Відповідно, решта населення нашої держави, яка також складає невід'ємну складову Українського народу, взагалі нічого не отримує від рентних платежів за використання належними останньому надрами. Що крім грубого порушення права власності породжує соціальну несправедливість та напруженість у суспільстві.

Вирішити це питання можливо введенням в Україні безумовного базового доходу, сформованого з ренти за використання природних ресурсів. Так, вченими Н.М. Ковтун, Л.Л. Шкіль, Н.В. Венцель досліджувалися позитивні приклади Німеччини, США, Бразилії, Індії, Уганди та ін. щодо впровадження безумовного базового доходу [9, ст. 80]. Це сформувало ефективний та справедливий механізм перерозподілу матеріальних благ, а також стало способом досягнення принципів соціальної справедливості. Так, наприклад на Алясці за ініціативи та сприяння губернатора республіканця Дж. Хаммонда у 1976 році створено фонд «Alaska Permanent Fund», щоб забезпечувати належний добробут майбутнім поколінням, у який мало надходить 25% прибутків від видобування нафти для подальшого розподілу між жителями Аляски у вигляді відсотку з дивідендів фонду, управлінням яким забезпечували незалежні фінансові корпорації [10].

У зв'язку з викладеним вважаю за доцільне подальшу розробку та впровадження в Україні безумовного базового доходу, сформованого від використання природних ресурсів, як шлях усунення порушення права власності Українського народу на отримання доходу від свого майна.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996 р., № 30, ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003 р., №№ 40-44, ст. 356.

3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003 р., № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144.

4. Харченко В.Б. «права власності українського народу як категорія конституційного, цивільного та кримінального права» *Проблеми цивільного права та процесу* : тези доп.учасників наук.-практ. конф., присвяч. 96-й річниці від дня народження О.А. Пушкіна (Харків, 21 травня 2021 р).

5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Голос України* від 04.12.2010 № 229, / № 229-230.

6. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. *Голос України* від 04.08.2010 № 143.

7. Прийнято Закон «Про народовладдя через всеукраїнський референдум» / *Новинний центр* : сайт. 26.01.2021. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/-202047.html>.

8. Перчеклій І. «Проблеми визначення форм реалізації права власності українського народу на природні ресурси» *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 1. стор. 116-123.

9. Ковтун Н.М., Шкіль Л.Л., Венцель Н.В. «Безумовний базовий дохід як фактор нівеляції соціальних ризиків в умовах модернізації них викликів industry 4.0» *Вісник Житомирського державного університету ім. І.Франка. Філософські науки*. Вип. 1(89), 2021.

10. Goldsmith Scott. The Alaska Permanent Fund Dividend: A Case Study in Implementation of a Basic Income Guarantee // 13th Basic Income Earth Network Congress, Sao Paulo, Brazil. July 2010. P. 1–25. E-resource. Access mode: https://iseralaska.org/static/legacy_publication_links/bien_xiii_ak_pfd_lessons.pdf (Last accessed: 22.01.2021).